

ZO KIJKEN DAT DE BLIK DE MOEITE WAARD WORDT

Nachtschrijver van Jannie Regnerus

Aan sterke beelden geen gebrek in *Nachtschrijver* van Jannie Regnerus (1971). Bijvoorbeeld wanneer het gaat over een jonge mees die voor het eerst het vogelhuisje verlaat. Wekenlang was de enige bron van licht een rond gat aan de voorkant van het huisje, totdat de mees beseft dat het gat in wezen een “oog is dat de poort is naar nog veel meer blauw”. En “daar gaat hij, het jong strekt zijn vleugels en klapwiek onwennig in het rond. Vliegend boven de rododendron kijkt hij nog eens achterom, zoekt tevergeefs naar het blauwe oog dat zich als een zwart gat heeft gesloten”. In dat “zwart” klinkt meteen door dat er doorgaans geen weg terug is voor een nestverlater. Ergens anders gaat het over een smid, die, gehuld in een rookwolk, “paardenhoeven met maansikkels beslaat”. En bij een voordracht van dichters in de buitenlucht schrijft Regnerus over de “wollen eilanden” van de bezoekers. Je ziet deze poëzievorsers meteen zitten: het is warm geworden, de truien zijn uitgetrokken en als onderzetters onder de billen geschoven.

Het zal niet verbazen dat *Nachtschrijver* gaat over goed kijken. Over zó kijken (en daar taal aan geven) dat de blik de moeite waard wordt. De beelden die hierboven staan zijn voller, troostrijker ook, dan de kale, “feitelijke” waarneming die je óók op de vogel, de smid en de festivalbezoeker los zou kunnen laten. Regnerus steekt hiermee sterk af bij een stijl die momenteel nogal in zwang is in de Nederlandse literatuur. Schrijvers als Walter van den Berg of Erik Jan Harmens schrijven vaak ontegenzeggelijk goed en trefzeker, maar ze zijn niet bepaald scheutig met beeldspraak. Ze kiezen er voor om het beschrevene juist zo uitgebeeld mogelijk op te dienen. Niet alleen schijnt in hun boeken zelden de zon, hun personages of vertellers voelen ook amper

Tsëbbe Hettinga, de Friese dichter op wie het personage Blindman in *Nachtschrijver* is geïnspireerd.

de behoefte om ergens meer van te maken, te bezielen misschien wel, dan noodzakelijk. Een poëtica van ontuchtering, kortom. Het verschil tussen hun school en die van Regnerus doet denken aan het bekende gedicht van K. Schippers over een kind en een vader die gezamenlijk de natuur inlopen:

Eindelijk buiten.
Water is water.
Riet is riet.
Een eend lijkt op een eend.

Maar nu begint mijn vader (62) weer.

Hij noemt waterhoentjes strijkbouten
en vindt dat de maan
ondergaat
als
de
zon.

Het heeft natuurlijk ook met de keuze van de personages te maken. De boeken van Van den Berg en de zijnen worden over het algemeen bevolkt door

sukkelaars in achterstandswijken en andere bedrukten, terwijl Regnerus, in het geval van *Nachtschrijver*, de levens van een dichter en een restaurator van oude schilderijen beschrijft. Die laatste is de verteller. Deze Hannah fietst elke dag naar het Rijksmuseum, waar ze nauwgezet het werk van oude meesters herstelt. Alleen al de notities over haar werkzaamheden zijn de moeite waard: “Op mijn ezel staat een stilleven waarin het heldere licht is gedoofd. Glaswerk en pronkschaal zijn mat uitgeslagen en het damasten tafellaken is grijs, alsof iemand er een asbak over heeft leeggestrooid. Voor mijn loep verandert een geschilderde citroen in een melkweg van gruis en kraters. De citroen is slechts voor de helft geschild, het stuk sliert hangt als een pijpenkrul aan het vruchtvlies en lijkt op de haardracht van een orthodoxe jood.”

Je zou al willen ruilen met die festivalbezoekers uit de eerste alinea, maar zo'n dagelijks eersterangsplekje voor een meesterwerk is al helemaal niet te versmaden. Je kunt je goed voorstellen dat Hannah's geestdrift af en toe flink wordt opgestookt en dat ze voor de duur van amper een alinea liefst drie maal de metaforische trekker overhaalt: grauwwordende verf is sigarettenas; een geschilderde citroen is een melkweg; een citroenschil is een pijpenkrul (die op zijn beurt óók weer ergens op lijkt, het houdt niet op).

Troost zat met zo'n associatieve geest, zou je zeggen, maar Hannah heeft er niet genoeg aan. Eerst denk je nog dat het de liefde of de lichamelijkeheid wel zal zijn, want op een of andere manier maakt Hannah behalve een serene ook een wat steriele indruk. Van enige sociale interactie is bijvoorbeeld lange tijd geen sprake: een geliefde is (lange tijd) niet in beeld, familie komt er niet over de vloer of meldt zich niet via welk communicatiemiddel dan ook en van een kind wordt geen melding gemaakt. Literair gezien krijgt dit vacuüm, als ik het even zo streng mag noemen, zijn beslag in een totaal gebrek aan dialoog. *Nachtschrijver* drijft op Hannahs impressies, op haar zintuiglijke indrukken, niet op haar plaats in enig sociaal verband.

De ontmoeting met journalist Ruben, die rap uitgroeit tot haar minnaar, lijkt een einde aan Hannahs isolement te maken. Maar dat is maar schijn. Het lijkt er meer op dat hij in de compositie van de roman door Regnerus als een soort seinvlag is ingezet: hij moet alleen maar aan de lezer verduidelijken dat Hannah's fascinatie voor een ándere man zuiver platonisch is. Want deze “Blindman”, een op vroege leeftijd blind geworden dichter (geïnspireerd op

Blindman, een vroeg blind geworden dichter (geïnspireerd op Tsjêbbe Hettinga), is de grote katalysator van Nachtschrijver

Tsjêbbe Hettinga), is de grote katalysator van *Nachtschrijver*. Hannah is namelijk een Friezin op drift; een voormalig plattelandsmeisje dat voor haar werk (en waarschijnlijk al voor haar studie) een beroep moest doen op de Randstad. De ontdekking van Blindmans gedichten brengt Hannahs ziel en denkkraft in beweging. In het eerste geval komt dit neer op licht-nostalgische getinte herinneringen aan het Friese landschap, in het tweede geval raakt ze blijvend gefascineerd door Blindmans handicap: hoe kan iemand die slechts een paar jaar indrukken tot zich nam zich toch blijven uitdrukken over wat hij beschrijft (wat voornamelijk op het Friese landschap en zijn dierlijke en menselijke bewoners neerkomt)?

Hier zijn we wat mij betreft aanbeland bij een knelpunt van deze kleine roman. Want waarom zou je er van uitgaan dat een dichter zijn inspiratie, *for lack of a better word*, uit het verse visuele zou moeten halen? De totstandkoming van poëzie is toch niet de optelsom van kijken en vervolgens snel talig vormgeven? Zo ja, dan zou alle poëzie een daad van *actualiteit* moeten zijn en zou je, om maar iets te noemen, je mond niet meer open mogen trekken bij de herinnering aan een oorlog waar al decennia terug een vredesverdrag voor is ondertekend. Een kleine kanttekening bij een verder secuur en eigenzinnig geschreven roman.

SEBASTIAAN KORT

JANNIE REGNERUS, *Nachtschrijver*,
Atlas Contact, Amsterdam, 2017, 112 p.